

*А.М. Худик – аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права ЧНУ ім. Ю. Федьковича;  
науковий керівник – д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, декан юридичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича П.С. Пацурківський*

## **РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ (НА ПРИКЛАДІ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ З ПИТАНЬ ПОДАТКІВ І БЮДЖЕТУ)**

Визнання України правовою державою, в якій діє принцип верховенства права, найвищої юридичної сили Конституції України (далі – КУ) та прямої дії її норм створило реальну юридичну передумову для перетворення КУ із декларативного документа в безпосередньо діюче право. Стаття 3 КУ проголосила, що “права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави” [1]. КУ є актом установчої влади народу, який встановлює межі здійснення державної влади. Ці межі полягають в тому, що приймаючи закони та інші нормативно-правові акти держава зв’язана конституційними нормами і перш за все – нормами про права і свободи людини і громадянина [5, с. 13].

Таким чином, КУ закріпила ціннісно-нормативну систему суспільства, в центрі якої знаходяться права і свободи людини, їх гарантії, яка справляє на суспільство нормативний вплив за допомогою зафіксованої в Основному Законі інституційної системи. Основою цієї інституційної системи є конституційне правосуддя, завданням якого є забезпечення верховенства КУ, а отже і захист прав і свобод людини.

Виходячи із правової природи та завдань Конституційного Суду України (далі – КСУ), його основною функцією є здійснення конституційного контролю, під яким розуміють діяльність по перевірці, виявленню і усуненню визнаних неконституційними нормативно-правових актів чи окремих їхніх положень [6, с. 17].

Проте роль КСУ не зводиться лише до факту відміни акту чи окремої його частини. Визнання акту неконституційним, як, власне, і підтвердження його конституційності, завжди опирається на тлумачення конституційно-правових принципів та норм, яке розкриває значення конституційного положення і в його контексті належний конституційно-правовий зміст правового акту, який перевіряється на предмет конституційності. В даному випадку КСУ формує так звані правові позиції, які мають нормативну природу і є сутністю, серцевиною самого рішення [7, с. 3].

Важливість дослідження феномену правових позицій КСУ в механізмі захисту прав і свобод людини обумовлюється тим, що з їх допомогою відбувається процес безпосереднього застосування норм КУ, впровадження, в якості категоричних імперативів, загальних конституційних положень, зокрема необхідності визнання прав і свобод людини та їх гарантій в якості фактора, що визначає зміст і спрямованість держави, на рівень конкретного галузевого законодавства, в тому числі на рівень правового регулювання публічних фінансів.

Діяльність КСУ продемонструвала його можливості та роль в механізмі захисту прав і свобод людини. Так, КСУ в одному із своїх рішень [2] сформував правову позицію стосовно податкової застави та меж її застосування, зокрема відзначивши, що розмір податкової застави виходячи із загальних принципів права повинен відповідати сумі податкового зобов'язання, що забезпечувало б конституційну вимогу справедливості та розмірності. Обґрунтувавши конституційні вимоги справедливості та розмірності КСУ фактично через призму прав і свобод людини обґрунтував правову природу податкової застави і тим самим усунув неконституційну практику порушення прав людини через застосування даного способу забезпечення зобов'язань платників податків.

У іншому своєму рішенні [3] КСУ сформулював правову позицію згідно якої “закон про Державний бюджет України як правовий акт, чітко зумовлений поняттям бюджету як плану формування та використання фінансових ресурсів, має особливий предмет регулювання, відмінний від інших законів України – він стосується виключно встановлення доходів та видатків держави на загальносуспільні потреби...”. На підставі цієї правової позиції ряд положень Закону України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” якими обмежувалися права і свободи людини були визнані неконституційними. В подальшому КСУ не тільки підтвердив дану правову позицію, але й надав їй більш загального і універсального значення та розуміння [4].

Отже, КСУ як орган конституційної юрисдикції спроможний забезпечувати захист прав і свобод людини шляхом перенесення загальних конституційних цінностей на рівень галузевого законодавства та формування національної правової системи у відповідності до “букви” і “духу” КУ.

## Література

1. Конституція України [Текст] (із змінами і доп.). – К. : Атіка, 2006. – 64 с.
2. Рішення КСУ [Текст] № 2-рп/2005 від 24.03.2005 у справі про податкову заставу // Вісник Конституційного суду України – 2005. – № 2.
3. Рішення КСУ [Текст] № 6-рп/2007 від 09.07.2007 у справі про соціальні гарантії громадян // Офіційний вісник України. – 2007. – № 52.
4. Рішення КСУ № 10-рп/2008 від 22.05.2008 у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України [Текст] // Офіційний вісник України – 2008. – № 38.
5. Гаджиев, Г. А. Предприниматель – налогоплательщик – государство. Правовые позиции Конституционного Суда Российской Федерации [Текст] : учебное пособие / Г. А. Гаджиев, С. Г. Пепеляев – М. : ФБК-ПРЕСС, 1998. – 592 с.
6. Захаров, В. В. Решения Конституционного Суда Российской Федерации как источник конституционного права [Текст] : [монография] / В. В. Захаров. – М. : Юрлитинформ, 2005. – 248 с.
7. Лазарев, Л. В. Правовые позиции Конституционного Суда России [Текст] / Л. В. Лазарев. – М. : Городец ; Формула права, 2003. – 687 с.